

Prispevki k naši pravni terminologiji.

Obstajati, pozivati, ogražati.

Dr. France Goršič.

Nehote slišim vprašanje: Kaj pa je zopet tebe treba bilo? Imam občutek, da sem se poprijel ne čisto pravno-imenstvene stvari, ampak stvari, ki je brez dvojbe naloga jezikoslovcev. Al' te je bilo treba al' ne, menim, da sem prav tako upravičen govoriti o stvari vsaj toliko, kolikor se tiče pravnega terišča. Ne šele po Štrekljevi smrti, ampak že dosti časa poprej so slovenski jezikoslovci pravno imenstvo tako na cedilu pustili, da moreš z vso pravico govoriti le o nesodelovanju pokličnih jezikoslovcev. Takšen očitek na popolnoma gotov naslov je izrekel že dr. Fran Mohorič v »Opazkah k slovenski pravniški terminologiji« (Veda, IV., str. 486). Zaradi našega pravnega jezika so prav poredkoma v tem ali onem listu debutirali pravniki, nekateri častno, nekateri pa na tem terišču ne prav srečno. Vse prizadevanje ni skoro nič koristilo niti ničesar ni zenačilo, marveč divja praksa se je bujno razrastla. Ni skoro verjetno, toda resnično je, da je to divjaštvo marsikdaj vplivalo na samo leposlovje, ne toliko neposredno kakor posredno po dnevnih novinah, ki so precej domena pravnikov in po polu pravnikov. Na čelu te razpravice stoječi glagoli so te časti tudi deležni. Če pravnik narod prav vodi, je prav. Če ga ne vodi prav, naj popravi grehe. Teh imamo pravniki toliko na vesti, da nas čaka veliko dela. Ne obetaj si torej, da na način, kakor je tale, ali s kako monografijo porežeš vse divjake. Dosedanje izkušnje so slabe. Koliko so n. pr. jezikoslovci, naše revije, celo dnevne novine o tem pisali, da ne piši »Kadar se ga prime«, ampak »kadar ga primejo (primeš, primete)«, ali da ne piši »za to stvar se gre«, marveč »gre za to stvar«, ali je to za pravniški jezik kaj več zaleglo, kakor skoraj nič? Ali bo kaj več moke, če mlev prevzame Pravniki?

Bral sem v nekem spisu, ali pa reciva, če ti bolj prija in da ostaneva diskretna, bral bi lahko kmali vsak dan tale ali pa vsaj podoben stavek: »pri sedaj obstojajočih razmerah tako pozivljanje pač še ne ogroža itd.« Trije divjaki, in da jih razrežem, je potreben naslednji rano-celniški popravek.

Že drugi pred Štrekljem, zlasti pa Štrekelj¹⁾ so dognali, da je kakor iz *gospojá*: *gospá*, iz *pojás*: *pás* itd. po krčenju ali kontrakciji iz prvotnega *stojáti* nastalo *státi*. Prvotno je bilo: *stojáti*, *stojim*. Posihodob oblike *stojáti* ni več, ampak imamo samo: *státi*, *stojim*. Oblike *stojati* sploh

¹⁾ Dr. Karol Štrekelj, O Levčevem slovenskem pravopisu in njega kritikah, Ljubljana, 1911 Str. 119.

nikoli imeli nismo. Pri krčenju zmaga tisti od obeh samoglasnikov, ki je bil poudarjen. To je moral biti *a*. *Stati, stojim* je glagol po III. vrsti 2. razredu, ki ga moraš dobro razločevati od glagola *stati* po I. vrsti 7. razredu s sedanjikom po II. vrsti: *stanem*. Kot nedovršnik¹⁾ se rabi glagol *stati, stojim* tudi s predponama *ob-* in *pri-*: *obstáti, obstojim* (iz česa ali v čem: bestehen) in *pristáti, pristojim* (komu: passen, sich geziemen, zustehen, gehören; kam ali v kaj: wohin, wozu gehören). Sedanjikovi obliki *obstojam* in *pristojam* sta tukaj nemogoči. Imamo pa še ponavljalni obliki: *obstajati, obstajam* in *pristajati, pristajam* po V. vrsti, 1. razredu. Ta dva ponavljalnika boš rabil le takrat, kadar boš hotel posebno poudariti ponavljanje ali trajanje: »razmere, ki *obstajajo*, so *obstajale*, bodo *obstajale*«, ali: »pravice, katere *pristajajo*, so *pristajale*, bodo *pristajale*«, zakaj navadno bolje pogođiš, ako boš pisal kar oblike od glagola *obstati*: »razmere, ki *obstojé*, so *obstale*, bodo *obstale*«, ali: »pravice, katere *pristojé*, so *pristale*, bodo *pristale*«. V pravništvu se je brez potrebe navada udomačila, da rajši rabijo iterativne oblike, pri tem jih pa morda uho (?) prevari, da po reminiscenci sedanjika *stojim* pretvarjajo pravilni *a* besede *obstajati* v napačni in neblagoslavni *o*: *obstožati*. Ta napaka se je tako razširila, da se je težko ubraniš proti samim uredništvom: Poznajo in pišejo jo vsi dnevniki, skoro vsi revijalni in leposlovni listi (Čas ter Dom in Svet sta izvzeta, Zvon pa ne), vsi sodni uradni obrazci, vsi pravniki, in zasleduješ bolezen, ker govoriva o pravnikih, tjakaj do samega Kersnika in Jurčiča, katera mislim tudi med pravniki prišteješ. Prišel je hudi čas, ko se greh plodi naprej. Glagol *postajati, postajam* je nedovršnik I. od *postanem* (entstehen pa tudi stehen bleiben): werden, im Entstehen begriffen sein; in II. od *postojim* (ein wenig stehen bleiben, innehalten, anhalten): wiederholt eine Zeitlang stehen bleiben, — pa ti pišejo že včas, da »stvar postoja preneumna« (torej ad postanem!). Isto opažaš pri nedovršniku *pristajati* ad *pristanem* in že bereš ponekod, da pogodnik na te pogoje pristoj! Kam pa to pelje, kam to gre, tako bi se človek vprašal. Pomni torej: (*ob-*) (*pri-*) *stati*, (*ob-*) (*pri-*) *stojim* ali pa: (*ob-*) (*pri-*) *stajati*, (*ob-*) (*pri-*) *stajam*. Tertium non datur.

Govoreč o samostalnikih na *-ziv* pravi Štrekelj²⁾, da so narejeni od glagolov na *-zivati* in so torej prešli v slovenščino iz hrvaščine ali srbščine. Če so Hrvatom in Srbom besede na *-ziv* bolj v rabi, kakor na *-zov*, čemu moramo mi, ki smo si jih izposodili, rabiti samostalnike na *-zov*, češ, če cigan ukrade konja, ne bo greh dosti večji, ako odnese tudi uzdo. V pravništvu rabimo vse mogoče ponavljalne glagole *-zivati*: *pozivati*, *pri-zivati*, *nazivati*, *dozivati*, *odzivati*, *sezivati*. Zlasti prva dva se rabita čestokrat. Štrekelj trdi, da je slovenščina poznala glagole *-zivati* le v stari dobi, da jih je pozneje zavrgla in zamenila z novo tvorbo na *-zavati*: *zazavam*, *zazavati*, ki jo je slišati le v kajkavcih. Ta oblika se je vrnila v

1) ravnotam, str. 38—41.

2) Breznik, Slov. slovnica, Celovec 1916, § 250.

jezik po analogiji. Mnogo rabljeni sedanjik *-zovem* s svojim *o* je zapeljal narod, da je, kakor v dvojici bodem *-zbadati*, tonem-*vtapati*, napravil slično *-zavati*. Premoč zloga *zov* je razvideti tudi iz tega, da je v kajkavcih in štokavcih narejen iz njega nov glagol II. vrste *zovnuti*. Slovenci nimamo več ponavljalnih glagolov na *-zivati*, tuja roba so, vzeti iz hrvaščine ali srbščine kakor samostalniki, iz katerih so narejeni. Tako uči Štrekelj. Po tem nauku se pač ni odločiti za obliko *pozavati*, čeprav nekako bolj po domače doni, kakor *pozivati*. Kadar se napačna oblika sploh ne rabi, je ne kaže uvajati niti v pravni jezik. Odločiti se nam je torej za obliko *(po)zivati* po V. vrsti, ki se da spregati po obeh prvih dveh razredih te vrste, po prvem razredu: *(po)zivam*, *(po)zivaš*, in po drugem: *(po)ziviljem*, *(po)zivilješ*, kakor n. pr. *kopati*: *kopam* in *kopljem*; *devati*: *devam* in *devljam*. Kdo more tu spregati: *kopljam*, *kopljaš* z nedoločnikom *kopljati*, ali: *devljam*, *devljaš* z nedoločnikom *devljati*? Prav takšna napaka je naše navadno *(po)ziviljati*, *(po)ziviljam*, ki ga je prejkone pouzročil *lj* sedanjika 2. razreda. Kakor vse kaže, preti še nevarnost, da to napako razširijo najprej na glagole na *-ivati*, ki so tudi hrvaški¹⁾, in sčasoma morda sploh na glagole V. vrste. Glagola na *-ivati* sta dva: *(pred)bacivati* in *(raz)(pre)motrivati*. Prvega sploh ne rabimo, ker je tudi za hrvaščino germanizem, saj imamo dobro domačo besedo: *očitati*.²⁾ Če bi ga pa rabili, odločiti se nam bi bilo za *predbacevati* po VI. vrsti. Glagol *(raz)motrivati* kot ponavljalnik za *motriti* se mora, tako meni Breznik, tudi izpultiti iz V. vrste. Končnica *-ivati* je pri nas popolnoma neznana in hrvaška posebnost, končnica *-dvati* je pa nova tvorba, nastala iz VI. vrste in večini narečij neznana. On priporoča: *razmotrovati*, *razmotrujem*. Jaz mislim, da bi tem zmedam najlaže v okom prišli, ako se odločimo za že šestokrat rabljeno, s preglasom ustvarjeno obliko V. vrste: *razmatrati*, *razmatram* in *prematrati*, *prematram*. Tudi Breznik dá takim oblikam prednost pred oblikami VI. vrste.³⁾ Ovinek je to bil, a nič ne škodi, da smo ga napravili. Morda smo se tako le odkrižali oblike: *razmotrivljati*, *razmotrivljam*. Morda bomo zares prosto dihali, ne dihljali, ter mirno umirali, ne umirljali. Rešno trdim, da bi mogel postreči z znatno zbirko primerov, v katerih so naši zelo ugledni pisatelji in včasih celo jezikoslovci *pozivljali*. Pomni torej: *pozivati*, *pozivam* in tudi *poziviljem*, nikakor pa ne *pozivljati*, *poziviljam*.

Dovršnik *zgroziti se* nam je dal nedovršnik *zgrazati se* s pomenom: erschauern. Kolikor jaz vem, še ni prišlo nikomur na misel, da bi bil zapisal: *zgrozati se*, *zgrožam se*. Dovršnik *groziti*, *grozim* (schrecken, drohen, furchtbar machen) dá najprej dovršnik: *ogroziti*, *ogrozim* (bedrohen). Od tod je trpnoprotekli deležnik: *ogrožen*, *gefährdet*; *ogrožena domovina*, *das bedrohte Vaterland* (Pleteršnik). Iz tega glagola moreš izpeljati ponavljalnik, ki ga Pleteršnikov slovar ne pozna, ker ob njegovem času še ni

¹⁾ Breznik, Slovanske besede v slovenščini, Ljubljana, 1909, str. 34.

²⁾ Isti ravnotam.

³⁾ Slovenska slovnica § 267.

bil tako pogostoma gost našega novega knjištva, kakor je dandanes. Če bi ga bil sprejel, prepričan sem, da bi mu bil dal preglášeno obliko: *ogražati*, *ogražam*. Naših pisateljev, zlasti pa naših pravnikov prav nič ne moti, da se vsak dan *zgražajo*, hkrati pa vsak dan *ogrožajo* lepoto našega jezika. Kar dobro ti de, ko čitaš v enem zadnjih Župančičevih prevodov pravilno obliko: *ogražati*. Glede trpnopreteklega deležnika je treba pristaviti, da je tudi izpeljanka tega glagola upravičena: *ogražan*, —na, —no, toda proti prej navedeni *ogroženi* domovini (das bedrohte Vaterland) bi *ogražana* domovina pomenila: trajno ogrožena (dauernd bedroht) n. pr.: Ako Lahi dobe Kras, bo naša ogrožena domovina zmerom *ogražana*. Pomni: *ogroziti*, *ogrozim*, *ogrožen*, pa *ogražati*, *ogražam*, *ogražan*..

Gori obravnavani trije glagoli so takorekoč vsakdanji besedni repertoar našega pravnika. Dokler ne bo na čistem, si naj vsak od njih vsako jutro ponovi gori zapisane tri uke. Za ta sestavek je pač vseeno, ali je pridiga za žabe in ribe, ki so v zagorski pripovedki tudi kasneje ostale žabe in ribe, ali za jezik naših sodnih in pravnih spisov to ni vse eno: jezik bi bil kar preroben, ako se vsak posameznik iznebi grajanih treh hib.

D o s t a v e k. Ker je med tem izšla druga izdaja Breznikove slovenske slovnice, je treba pripomniti, da je bil tale članek spisán že l. 1918.

Sodišča in državna pravdništva v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Bosna in Hercegovina.

Organizacija: Kotarski sodovi, okružni sodovi, vrhovni sud.

A. Vrhovni sud u Sarajevu.

B. Okružni sodovi: Banjaluka, Bihač, Mostar, Sarajevo, Travnik, Tuzla.

C. Kotarski sodovi:

I. **Sarajevski okrug:** Čajnica, Foča, Fojnica, Rogatica, Sarajevo, Višegrad, Visoko.

II. **Bihački okrug:** Bihač, Bosanska Krupa, Bosanski Petrovac, Cazin, Ključ, Sanski most.

III. **Banjalučki okrug:** Banjaluka, Bosanski brod, Bosanska Dubica, Bosanska Gradiška, Bosanski Novi, Derventa, Kotor Varoš, Prijedor, Prnjavor, Tešanj.